

Svensk låg bakom idén till Tarzan

Apornas son fyller 70 år som seriefigur och Disneys filmapparat laddar för en tecknad biosuccé i höst. Men få vet att det troligen var en svensk äventyrare som gav författaren Edgar Rice Burroughs idén till Tarzan. Eller att djungelhjältens vrål, i klassisk Weissmüllertappning, innehåller en hyenas skrätt och en gnisslande fiolsträng.

I veckotidningen Levande Livet, nummer nio, årgång 1936, berättas det om en Thord Hallström. 15 år gammal ska han 1893 ha lämnat Högre Allmänna Läroverket i Stockholm för äventyr till sjöss. Han ska ha bytt namn till Ivor Thord-Gray och inlett en närmast otrolig militär karriär, främst i dåtidens oroshärdar kring Sydafrika.

Enligt Levande Livet verkade äventyraren Thord-Gray även som amerikansk krigskorrespondent på Filippinerna samt intresserade sig tidvis för arkeologi och natur. Någon gång 1905 satte han sig till häst för att spåra en flock sydafrikanska babianer.

Om denna händelses betydelse för uppkomsten av Tarzan skriver Levande Livet:

"En natt hade en babianflock gjort ett verkligt lyckat överfall och förvandlat en lovande odling till en öken, varför Gray med några följeslagare satt efter djuren för att statuera exempel.

Babian adopterade baby

"När flocken upphanns klättrade den med makalös vighet uppför ett nästan lodrätt stup och satte sig i säkerhet – alla utom en babianhona, som släpade på en nästan hårlös unge. När denna märkte att hon inte skulle kunna sätta både ungen och sig själv i säkerhet, gick hon till anfall mot förföljarna och sköts.

Nyfiken red Gray fram till ungen och fann till sin omåttliga häpnad att det måste vara – ett vitt människobarn. Gåtan fick sin lösning i det att barnet identifierades som en baby, vilken självklart försvunnit vid ett babianöverfall några år tidigare. Honan hade tydligen i samma vecka förlorat

sin egen unge och som ersättning tagit hand om det vita barnet.

Gray berättade upplevelsen för en amerikansk journalist och författare – Edgar Rice Burroughs – och upptäckte många år senare att han på sätt och vis givit idén till en av världens bestsellers – den bekanta Tarzanserien."

Serien kom 1929

"Detta har aldrig behandlats av Tarzan-forskningen", säger Sture Hegerfors, president för Svenska Serieakademien.

Som serie publicerades Tarzan för första gången 1929 av United Feature Syndicate. Utgångspunkten var giftvetris Burroughs Tarzan-romaner. Tecknare: Harold Foster.

Tanken var att det skulle bli en engångsföreläsning, men läsarna tog mannen med höftskynket till sina hjärtan. Foster tecknade Tarzan från 1931 till 1937, då han lade Tarzan åt sidan för att arbeta med en egen serie – Prins Valiant.

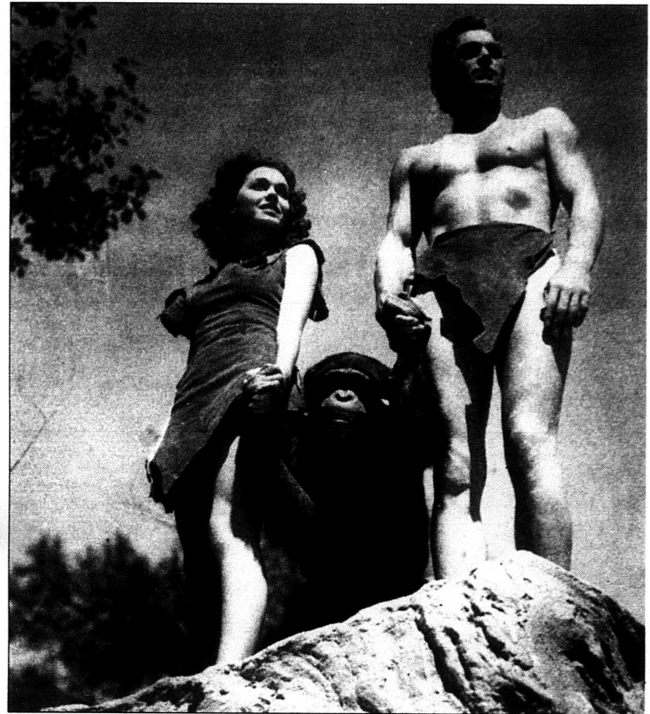
Den siste legendariske Tarzan-tecknaren blev Burne Hogarth. Med undantag för något uppehåll tecknade han Tarzan fram till 20 mars 1950. Hogarth betraktades som ett geni och konsthistoriker har på allvar jämfört honom med Michelangelo.

I Sverige fanns Tarzan som serie en bit in på 1960-talet. När Tarzan försvann från dagspressen redigerade tidningen Tidsfördrif om dagspressmaterialet så att det passade som en svartvit Tarzan-sida emellanåt. Tarzan konkurrerades dock ut av den nya tidens superhjältar.

Tarzans storhetstid sträckte sig över hela 1930- och 1940-talen, samt en bit in på 1950-talet. Men det var filmerna med världsrekordsimmaren Johnny Weissmüller som skapade den riktiga Tarzan-febern.

I tolv filmer var han birodens populäraste "apornas son". Från Tarzan 1932 till Tarzan och kvinnan från havet 1948. Med en romanoriginalet var en vålartikulerad lord blev han i Weissmüllers tappning den envigade vildmannen.

I höst återuppstår Tarzan som tecknad djungelhjälte på de svenska filmdukarna, denna gång i Disneys version.

Apornas son. Filmerna med simmern Johnny Weissmüller satte igång den verkliga Tarzanfebern. Här syns han tillsammans med Maureen O'Sullivan, som spelade Jane, och schimpansen Skippy, som spelade Cheeta.

"Det är ett jäkla bra val, för Tarzan kan bli en het figur igen. I rätta händer. När det gäller teckningar och film är han en bortslarvad gestalt", säger Sture Hegerfors. "Det fanns en förtätd stämning, något riktigt magiskt med de där filmerna. Det som trollband var det vi alla känner, att vi hör samman med den stora skapelsen. Jag minns en 20-åring som hette Milles Claesson. Han hade en län i Slottsskogen i Göteborg. Där svingade han sig fram och tillbaka iklädd ett höftskynke. Hans Tarzan-

tjut var beundrat av alla småpojkar."

Men inte ens Milles med höftskynket lyckades kopiera det Weissmüllerska tjuet – ett tekniskt påfund, skapat av följande nervittlande ingredienser:

1. En människas skrik, kraftigt förhöjt.
2. En hyenas skrätt, nedtonat.
3. En dällrande koloraturstämma, troligen en operasångerskas höga C.
4. En hunds morrande.

Samt: 5. En fiolsträng, gnisslande.

WALTER REPO/TT

TV-program • Tisdag 17 augusti

SVT1

17.50 Blind ambition (R)
18.30 Vem ska trösta Knyttet (R)
18.55 Mona och Mastiff (R)
19.00 Hjärnkontoret (R)
19.30 UR: Stop (R)
20.00 Larry & Dick
20.55 Jolie M&Co:irc:me
21.00 Aktuellt
21.30 A-ekonomi
21.40 Sportnytt
21.55 Aktuellt
22.00 Race
22.30-0.00 Storsvindlaren
Amerikansk film från 1993.

SVT2

18.00 Akutelt
18.15 En konstpaus i kyrkan (R)
18.25 Cola-invasionen (R)
19.20 Regionala nyheter
19.30 Rapport
20.00 Strip-tease
21.00 Peters pärlor
21.30 Wesensteen
21.55 Anslagstavlan
22.00 Regionala nyheter
22.10 Strip-tease – sena upplagan
23.00 Rapport
23.10-23.40 8 dagar (R)

TV3

17.55 Ricki Lake
18.50 TV3 Direkt
19.00 Simpsons
19.30 Seinfeld
20.00 Blåsningen (R)
20.55 TV3 Direkt
21.00 Wolf
Amerikansk thriller från 1994.
23.25 TV3 Direkt
23.35 Mayday, mayday (R)
0.05 Våra värsta år
0.35 Seinfeld (R)
1.05 Jerry Springer
1.55 Het sand
2.50 A Team
3.45-4.40 Jerry Springer

TV4

18.00 Lokala nyheter
18.30 Nyheterna
19.00 Jeopardy (R)
19.30 På jobbet
20.00 Nanny
20.30 TV-nytt
21.05 Advokaterna
21.50 Inför Stadskampen
22.00 Nyheterna
22.20 Lokala nyheter
22.30 Sporten
22.45 Arkiv X (R)
23.35 Streetfighter
Amerikansk actionfilm från 1975.
1.10 De objudna (R)
Sista delen.
2.05 M A S H (R)
2.35-2.40 Nationalsången

TV8

18.10 Det okända Indien
Del 5 av 6: Festivaler och ritualer.
19.00 Världen i veckan
Utrikesmagasin.
19.25 Djurriket
Långflygare.
19.50 Ekonominytt
20.00 0 som i Ortmark special
20.50 Ekonominytt
21.00 Kloning – delade åsikter
21.50 Ekonominytt
22.00 Frost och det kalla kriget
Del 1 av 2.
22.50 Ekonominytt
23.00 Golfnyheter
Del 13 av 13: Nick Knight.

BBC World

18.00 News
18.15 World Business Report
18.30 Heavenly Bodies
19.00 The World Today
20.30 Hardtalk
21.00 News
21.30 Reporters
22.00 News
22.10 World Business Report
22.30 Talking Movies
23.00 News
23.30 Europe Direct
0.00 News
0.30 World Business Report
0.45 Asia Today
1.00 News
1.30 Hardtalk
2.00 News

CNN

18.00 Larry King Live (R)
19.00 World News
19.45 American Edition
20.00 World News
20.30 World Business Today
21.00 World News
21.30 Q&A
22.00 World News Europe
22.30 Insight
23.00 News Update/World Business Today
23.30 World Sport
0.00 CNN World View
0.30 Moneyline Newshour
1.30 Asian Edition
1.45 Asia Business This Morning
2.00 World News Americas
2.30 Q&A

Discovery

18.00 Jurassic: Beväpnade dinosaurier
18.30 Sökandet: Överlevnad i rymden
19.00 SOS i naturen
19.30 Det otämjda Afrika: Slutet på historien
20.30 Katastrof: Väldsamt pårestning
21.00 Historiens legender: Döden kom från havet
22.00 Slutspel: 23.00 Egypten: Guadar & demoner
0.00 Discoverys tittskåp: Hitlers hantlangare
1.00 Förtrollande landskap i norr
2.00 Jurassic: Beväpnade dinosaurier
2.30-3.30 Sökandet: Överlevnad i rymden

NOTERAT Bli din egen pjäsförfattare

För IT-teatern betyder IT inte i första hand informationsteknologi, utan interaktiv teater. På teaterns hemsida (<http://www.it-teatern.com/>) kan vem som helst vara med och bestämma handlingen i gruppens pjäser, kommunicera med skådespelarna och recensera föreställningarna. Just nu går det bra att komma med förslag på händelseutveckling i pjäsen "Hur man skäller ut chefen eller raggar på krogen (och mår bra dagen efter)". Regissören Hans Montelius skriver sedan ett manus med utgångspunkt från de insända förslagen. Den färdiga föreställningen får premiär på Scen Gloria i Stockholm i oktober./TT

DILBERT

